

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Kultuuritundlikku õpetamist toetav materjal õpetajale

Sandra Järv & Laura Kirss, Tartu Ülikool
2019

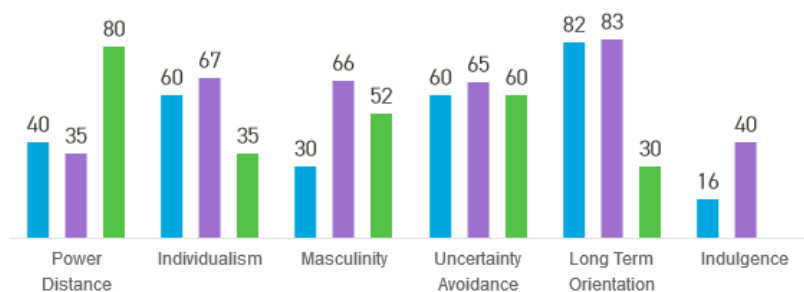
RITA-RÄNNE
projekt

RITA-RÄNNE projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele

TEOREETILINE TAUST JA OLULISUS

“Eesti elukestva õppe strateegia 2020” (2014) raamdokumendis seati eesmärgiks õpikäsituse muutumine - varasemast selgemalt seati selle keskmesse õppija areng. Seega on viimased viis aastat vähemalt visioonis liigutud **nüüdisaegse õpikäsituse** poole. Oluline osa aga sellest õppijast, kelle arengust lähtuvalt õppeprotsesse juhtida tuleb, on tema kultuuriline taust ja emakeel. Inimese aju kasutab kultuuri, et maailma mõista ning anda sündmustele tähendus. Selleks, et jõustada õppijaid komplekssemalt mõtlema ning õpitut analüüsima, peame õpilaste instrueerimisele lähenema kultuuritundlikult (Hammond, 2015).

Kultuur jaguneb **kolme tasandisse**: pindmine (*surface*), pealiskaudne (*shallow*) ning sügav (*deep*). Kui pindmine kultuur on näiteks kunst ja riietumisstiil, siis pealiskaudne kultuur on personaalse ruumi eelistus, silmsidega seotud tavad ning erinevad inimloomusega seotud väärtused (nt. ausus). Õppimise jaoks on oluline aga sügav kultuur, mis on kõige enam seotud õppija identiteedi ja uskumustega. **Sügava kultuuri** eripära on ka see, et seal leiab sarnasusi kultuuride üleselt. (Hammond, 2015) Seda illustreerib allolev tabel (joonis 1) (Hofstede Insights, 2019), mis toob välja erinevused ja sarnasused eestlaste, sakslaste ning süürlaste vahel. Antud kolm inimgruppi erinevad teineteisest küll mitmes mõttes, aga jooniselt võib näha, et ollakse näiteks väga sarnased ebakindluse vältimise osas. See on vajalik teadmine õpetajale nii õppetöö korraldamise kui ka õppeprotsessi kavandamise ja elluviimise juures. Mitmekultuurilises klassiruumis ongi Hofstede Insights Compare Countries (<https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>) üks võimalikest abistavatest tööriistadest õpetajale, mis laseb võrrelda erinevaid kultuure kuues dimensioonis ning iga kultuuri kohta ka täpsemalt lugeda. Hofstede kuus kultuuridimensiooni asetuvad eelpool kirjeldatud tasanditest kolmandasse, sügavasse kultuuri. See tähendab, et mõistes sügava kultuuri olulisust, võib ka mitmekümne “erineva” kultuuri esindajaga klassiruumis edukalt hakkama saada. (Hammond, 2015).

Estonia

Germany

Syria*

WHAT ABOUT ESTONIA?

Joonis 1. Hofstede kultuuridimensioonide võrdlus Eesti, Saksamaa ja Süüria näitel.

<https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>

Kultuuritundlik õpetamine on meetodite ja lähenemiste kogum, mis asetab õppeprotsessi keskele õppija ning tema akadeemilise edu. Kultuuritundlik õpetamine väljendub õppematerjalides, tõstatatud teemades ning nende käsitustes, näitlikustamises ning valitavates tööviisides. Üldiselt lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- ❖ õppija peab kogema akadeemilist edu;
- ❖ õppijal säilib julgus väärtustada endale omast kultuuri ning areneb üldine kultuuripädevus;
- ❖ areneb õppija kritikameel ning analüüsivõime (Gay, 2000).

Siinkohal on oluline pidada silmas, et õpetamise käigus mitte ei räägita erinevatest kultuuridest (mitmekultuuriline õpetamine), vaid kasutatakse õppijate mitmekesiseid taustasid tööriistadena instrueerimisel, materjalide valimisel ja tööülesannete püstitamisel. Allolev tabel (joonis 2) toob välja erinevused kolme kultuuriga seotud hariduses kasutatava lähenemise vahel: mitmekultuuriline haridus, sotsiaalset õiglust väärtustav haridus ning kultuuritundlik õpetamine/pedagoogika.

KULTUURITUNDLIKU ÕPETAMISE ERIPÄRAD VÕRRELDES TEISTE SAMATEEMALISTE LÄHENEMISTEGA

Õpetajatel, kes soovivad pühenduda enam kultuurile ning õiglusele, on oluline eristada kolme tüüpi õpet: mitmekultuuriline haridus, sotsiaalset õiglust väärtustav haridus ning kultuuritundlik õpetamine/pedagoogika. Nimetatud kolmest keskendub vaid kultuuritundlik õpetamine õppija kognitiivsele arengule. Mitmekultuuriline õpetamine ning sotsiaalset õiglust väärtustav haridus omavad kultuuritundlikus õpetamises toetavat rolli.

MITMEKULTUURILINE HARIDUS	SOTSIAALSET ÕIGLUST VÄÄRTUSTAV HARIDUS	KULTUURITUNDLIK ÕPETAMINE
Fookuses mitmekesisuse hindamine ja tähistamine.	Fookuses sotsiaalpoliitilise konteksti tutvustamine õpilastele.	Fookus mitmekesise õpilaskonna ja vähemusõppijate õppimisvõime arendamisel.
Keskendub positiivsete suhete ja vestluste loomisele.	Keskendub õppijate teadlikkuse tõstmisele sotsiaalsete, keskkondlike, majanduslike ning poliitiliste eluaspektide osas.	Keskendub õppimise afektiivsetele ja kognitiivsetele aspektidele.
Eesmärk on näidata enamusõppijatele mitmekesist kirjandust, erinevaid perspektiive ning kaasata visuaalidesse ja õppematerjalidesse vähemusõppijate tausta.	Eesmärk anda õppijatele oskus märgata ühiskonnas esinevaid ebaõiglaseid tegevusi/mustreid ning neisse sekkuda.	Eesmärk kasvatada õppijate vastupidavust ja akadeemilist mõtteviisi, lükates selleks ümber stereotüüpe ja eelarvamusi.
Sotsiaalne harmoonia	Kriitikameel ja teadlikkus	Iseseisev õppimine

Põhineb: Hammond, Z. (2017). Dimensions of Equity.

Joonis 2. Kultuuritundliku õpetamise eripärad võrreldes teiste samateemalistega lähenemistega.

Kultuuritundlikul õpetamisel algab õppeprotsess õppija olemasolevaid teadmisi ja oskusi silmas pidades ning meetodid kohandatakse tema võimekusele vastavalt, kuid mitte liialt lihtsustades. Õpetajalt nõuab see oskust väärtustada õppija olemasolevaid oskusi ja võimeid ning kasutada neid ära akadeemiliste ülesannete täitmiseks (Ladson-Billings, 1995). Teisisõnu peitub kultuuritundliku õpetamise võti selles, kuidas õpilaste tausta ning eripära kasutada tema tugevusena, mis õpiväljundite saavutamist toetab. Sisuliselt on see väga sarnane nüüdisaegsele õpikäsitusele - iga õpilast nähakse kui indiviidi ning käsitletakse unikaalsena. Kultuuritundlik õpetamine toob lihtsalt jõulisemalt esile just õppija kultuuritausta ning selle tähtsuse muude õpilase omapärade seas.

Lisaks õppeprotsessile on kultuuritundliku õpetamise juures oluline toetava keskkonna kujundamine ning usalduslike suhete loomine õpilaste, lapsevanemate ning kogukonnaga.

2017. aastal oli Statistikaameti andmeil Eesti üldhariduskoolides ligi 26% vene, muu või märkimata emakeelega õpilasi, seega on mitmekesine õpilaskond haridusmaastiku reaalsus (Staitisikaamet, 2019). Sel põhjusel on oluline nii koolidel kui õpetajatel üha enam mõelda, kuidas kaasata õppeprotsessi iga õppija nii, et ta tunneks end väärtustatu ja kaasatuna ning saaks koolist eluks vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud. PISA testid on nii Eestis kui rahvusvaheliselt

näidanud, et migratsioonitaustaga õppijate sooritus jääb elukoha riigi kaasõpilastest nõrgemaks (Lindemann, 2016, lk 101). Vene emakeelega õppijate tulemused nii loodusteadustes kui lugemises on samuti oluliselt madalamad kui eesti emakeelega õppijate omad (Lindemann, 2016, lk 102). Uuringu "Eesti ja vene õppekeelega koolide 15-aastaste õpilaste teadmiste ja oskuste erinevuse põhjuste analüüs" põhjal soovitatakse mitmekultuurilistes koolides liikuda õppijakesksusele ning tegeleda rohkem koolikogukonna loomisega, et toetada erinevate õppijate teadmiste ja oskuste arengut (Täht et al., 2018). Kultuuritundlik õpetamine annab õpetajale oskused õpetada muu kultuuri ja emakeelega õpilasi ning toetab koolikollektiivi arengut tervikuna just õppijakesksusele liikumisel ning usaldusliku koolikogukonna loomisel.

Varasemad uuringud on korduvalt tõestanud, et mitmekultuurilisuse sidumine õpetamisega ainete üleselt tõstab õpitulemusi. Kultuuritundlikul õpetamisel on positiivne mõju nii õppijate motivatsioonile, huvile, seoste loomise oskusele ning seeläbi ka akadeemilistele saavutustele (kontrolltööd, testid jm) (Aronson & Laughter, 2016). Sellest lähtuvalt ei ole õppijate taustaga arvestamine oluline vaid hea enesetunde tekitamiseks, vaid ka ainealaste teadmiste ja oskuste arendamiseks.

TOETAVA KESKKONNA LOOMINE

Kultuuritundliku õpetamise põhiohk on küll õppijate juhendamisel ning suhete loomisel, aga ka mitmekultuurilisust hindav õpikeskkond on toeks, et tekitada igas õppijas enesekindlust ning kaasatuse tunnet. Klassiruumi ja kooli füüsilise keskkonna loomine sõltub paljuski õppijate vanusest ning kultuuridest, mis klassis/koolis koos õpivad. Teostus võib küll erineda, kuid keskne sõnum on alati sama - kõikidel õpilastel on võimalus kultuuriliseks enesemääratlemiseks ning keskkonnas valitseb positiivne väärtustav suhtumine erinevatesse kultuuridesse (Džalalova, 2009).

Üldiselt ei tasu keskkonna loomisel keskenduda liigselt kultuuri pindmisele osale (lipud, rahvusmuusika jms), vaid väljendada kujundusega pigem sõnumit, et erinevaid taustasid, kogemusi ning väljanägemisi väärtustatakse võrdselt. Näiteks juhul, kui klassiruumis on plakateid, kus kujutatakse inimesi, võiksid esindatud olla erinevad rassid, sood ja religioonid. Selleks, et näidata klassiruumis, kuidas erinevad emakeeled on ühtmoodi väärtuslikud, tasub näiteks klassiuksele kirjutada erinevates keeltes "tere" ja/või "head aega." Silte võib meisterdada koostöös õpilastega mõne teise tegevuse raames, et õpilased saaksid enda taustast lähtuvalt silte ka kujundada. Hea võimalus on anda ka õpilastele võimalus ise oma identiteeti klassiruumis väljendada näiteks harjutusega, kus õpilased joonistavad aasta alguses pildi "mina täna" tuues joonistuse juurde märksõnu, millega end parasjagu identifitseerivad. See annab õpilastele võimaluse valida, kas soovivad rõhutada oma emakeele ja kultuuriga seotud aspekte.

Hoolimata ainest, mida klassiruumis õpetatakse, võiks riigilisel autorite poolt (võimalusel ka erinevas keeles) teemakohaseid raamatuid ning teoseid, mis käsitlevad nii kultuurid kui konkreetse ainega seonduvat.

Koolikeskkonnas laiemalt tuleks arvestada õpilaste erinevate emakeeltega. Olulisemad sildid ning infotekstid võiksid väljas olla ka teistes keeltes peale eesti keele, et igal õppijal oleks võimalus infot vastu võtta. Siinkohal on oluline tunda enda õpilasi ja nende eesti keele taset, et sellest lähtuvalt keskkonnas keelelisi muudatusi teha või tegemata jätta. Keeleõpet toetavad ka erinevad mitmekeelsed visuaalid (nt plakatid) (Soll, 2008).

Sisserännanute puhul tuleb meeles pidada, et pildid ja sümbolid, mis Eestis kasvanud lastele on ilmselged, ei pruugi seda olla neile. Seega on segaduse või ükskõiksuse vältimiseks mõistlik lisada nimetusi ja/või kirjeldusi.

ÜLDINE LÄHENEMINE, VÕTTED

Kultuuritundlik õpetamine on rajatud neljale elemendile (joonis 3): kaasamine ja kaasava õhkkonna loomine, õppimist toetavate hoiakute kujundamine, tähenduse loomine, pädevuste kinnitamine (Ginsberg & Wlodkowski, 1995). Lähtudes õppeprotsessi planeerimisel ja läbiviimisel nimetatud elementidest, on õpetamisstiil kõiki õpilasi arvestavam ja kaasavam.

Põhineb: Wlodkowski, R. J. & Ginsberg, M. B. (1995). A Framework for Culturally Responsive Teaching.

Joonis 3. Kultuuritundliku õpetamise neli elementi.

Suur osa kultuuritundliku õpetamisega seotust on nn. pehmed väärtused, nagu suhete loomine, õppijast lähtuv tagasisidestamine ning õppija arengu märkamine ja kinnistamine. Teine osa on aga konkreetsed vahendid ja meetodid, mida õpetaja õppeprotsessi planeerimisel ning elluviimisel kasutab. Nii rutiinsed tegevused, õhkkonna loomisega seonduv kui materjalide ja tegevuste valik toetab lisaks ainealaste teadmiste arengule ka üldpädevuste kujunemist. Riiklik õppekava näeb ette, et üldpädevused on "ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel" (Põhikooli riiklik õppekava, 2018). Seega toetab kultuuritundlik õpetamine üldpädevuste mitmekülgset arengut ainetundides ning nende väliselt, sest tunni teemasid käsitletakse mitmeperspektiiviliselt ning kultuuridega seonduvalt. Üldpädevused, mis on tihedalt kultuuritundliku õpetamisega seotud, on järgmised: kultuuri- ja väärtuspädevus, enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, kodanikupädevus.

ÕPPEMATERJALIDE VALIK KULTUURITUNDLIKU ÕPETAMIST RAKENDADES

Üks võimalus oma õpetamist kultuuritundlikumaks muuta on õppematerjalide ja teemade valikul lähtuda oma õppijate kultuuritaustast.

Põhineb: Kidwell, T. (2018). *Make It Meaningful: Bringing Learning to Life with Culturally Relevant Teaching*.

Joonis 4. Kultuuritundlikud õppematerjalid.

Kultuuritundlikud õppematerjalid lähtuvad viiest põhimõttest (joonis 4). Siinkohal on aga oluline, et õpetaja arvestaks tõesti kõikide õpilaste taustadega, mitte vaid enamusrahvuse hulka kuuluvate omaga. Hea on kõigepealt õpilaste kultuuridega nendega koos tutvuda ning siis õpitut õppematerjalidesse siduda. Enda eelarvamused või arusaamad võivad olla puudulikud ning stereotüüpe kinnistavad (Kidwell, 2017).

Lisaks joonisel nimetatud põhimõtetele on all kirjeldatud ka elemente, mida meeles pidada, et kultuuritundlike materjalide valimine ja koostamine lihtsam oleks:

- ❖ **mitmekesisus:** lähtu materjalide valikul õpilaste taustast ning leia mittetraditsioonilisi tekste/teemasid, mida kasutada. Küsi ka õpilastelt nende eelistusi ja arvamust. Teise kultuuritaustaga õppijatel on hindamatu väärtusega kogemused ja teadmised, mille kaasamine läbi materjalide toetab nii vähemusõpilaste minapildi kujunemist kui enamusse kuuluvate õpilaste maailmapildi avardamist (Kidwell & Herrera, 2019).
- ❖ **visualiseerimine:** kasuta selliseid pilte, videoid ja teisi näitlikustamise materjale, mis peegeldavad erinevaid kultuure, sealhulgas (kuid mitte ainult) klassis õppivaid õpilasi (Kidwell & Herrera, 2019). See aitab õpilasel seostada end tunni materjaliga ning tekitab tunde, et ka nende kogemused ja teadmised on väärtuslikud.
- ❖ **seo kultuur õpiväljunditega:** kultuure ning nendega seonduvat ei ole mitmekultuurilises klassiruumis vaja ainealastest teadmistest eraldi käsitleda (Kidwell & Herrera, 2019). Õppides inglise keeles grammatikat, ajaloos antiikaega või kirjutades eesti keeles lühijuttu, on võimalik leida elemente, mis võimaldavad õpilasel oma tausta ja teadmisi ülesandega siduda. Näiteks saab ülesandele eelnevalt paluda õppijatel iseseisvalt reflekteerida oma eelteadmisi või leida seoseid enda varasemate kogemustega. Võimalusel saab just ajalootunnis kaasata erinevaid kultuuridega seotud käsitlusi ning arusaamu. Lugude kirjutamisel tasub õppijatel lasta mustandeid kirjutada endale mugavas keeles

(olgu see siis kas võõrkeel, kõnekeel või mitme keele segu) ning hilisemas kirjutamise etapis saab lugu korrektseks vormistada.

Oluline on, et iga õppija tunneks end kasutatavates materjalides esindatult ja saaks seeläbi luua tähenduse õpitavale.

TÖÖVIISID JA TEGEVUSED KULTUURITUNDLIKU ÕPETAMIST RAKENDEDES

Kultuuritundlikud õppetegevused ja tööviisid võiksid olla sarnased õppija koolivälistele kogemustele, on neile kasulikud, pakuvad eduelamust ning tuginevad õppija erinevatele oskustele (Kidwell & Herrera, 2019). Näiteks tuleks õpetajal oma õpilasi ja nende kultuuritausta silmas pidades kavandada iseseisva ning koostöise tegevuse mahtu ning iseloomu. Kui osadele kultuuridele on omane kõrge individualism ning õpilastele võib kollektiivis töötamine olla esialgu ebamugav, tuleb sellega alustada ettevaatlikumalt ning vastavaid oskusi toetada. Samas mõnest teisest kultuurist pärit õpilastele võibki olla tavaline kollektiivne tegevus, mistõttu nende puhul tuleks toetada rohkem iseseisva töö oskust. Kui klassis on koos eri taustaga õpilasi, tuleks leida õppijatest lähtuv tasakaal eri tegevuste vahel. Mitmekesise õpilaskonna puhul peab õpetaja aga jälgima, et kedagi ei tõrjutaks. Klassi meeskonna esimestes kujunemisfaasides on seega näiteks lihtne koostöögrupid loosida ja/või õpetajana ise paika panna. Jälgida aga kindlasti, et riskigrupis (nt sisserännanud) olevad õpilased saaksid võimalikult paljude õppijatega koostööd teha.

Kriitilise mõtlemise ning analüüsivõime arendamiseks, aga ka mitmepespektiivilise ainetunni läbiviimiseks on hea kasutada erinevaid simulatsioone. Mitmekultuurilises klassis võiks uus teema alata aruteluga, et õpilased, sh vähemusgruppi kuuluvad, saaksid oma kogemusi ja arusaamasid jagada ning tunda end seeläbi kaasatuna ja rikastada kaasõpilaste maailmapilti. Võimalike vastakaid tundeid tekitavate teemade käsitlemiseks on hea läbi viia väitlusi ning infootsinguid/miniuurimusi. Näiteks käsitledes tunnis Teise maailmasõja algamise põhjuseid võib kõigepealt paluda õpilastel gruppides otsida infot ning teha kaasõpilastele ettekanne. Nendest lähtuvalt saab edasi liikuda aruteluni ning jõuda arusaamani, et sündmust on võimalik käsitleda erinevatest vaatenurkadest ilma, et kellegi tunded või maailmapilt riivatud saaks. Gruppidele võib anda ka ülesandeks leida konkreetse teema kohta infot lähtuvalt mingist regioonist/inimgrupist, et võimaldada mitmeperspektiivilist teemakäsitust, mis annab õppijatele signaali, et erinevad arusaamad ei ole halvad, vaid on lihtsalt erinevad. Näiteks inimeseõpetuses tervislikest eluviisidest rääkimisel on võimalik lasta õpilastel uurida Aasia, Euroopa, Lõuna-Ameerika ja Põhja-Ameerika käsitusi tervislikust elust ning tulemusi omavahel võrrelda. Siia on lihtne siduda õppijate isiklikud kogemused.

Reaalainete õpetamist seostatatakse siiani kultuuriga kõige vähem (Boutte et al., 2010). Küll aga on ka nendes ainetes igati võimalik ja vajalik kultuuritundliku õpetamise elemente kasutada juhendamisel, töökavade koostamisel ning õppijate hindamisel. Eelpool oli kirjeldatud, et kultuuritundliku õpetamise kolm osa on akadeemiline edu, enda kultuuri väärtustamine ning kultuuripädevuse areng ja õppija kriitikameele ning analüüsivõime areng. Kõiki kolme kriteeriumit on võimalik siduda ka näiteks bioloogiaga, kus saab erialaste sõnade õppimisel kasutada plakati koostamist, kus õppijate ülesandeks on kõikidele mõistetele leida enda jaoks loogiline seos (“tuum on nagu aju, sest see kontrollib ja koordineerib kogu raku tegevusi sarnaselt sellele, kuidas aju kontrollib ja koordineerib keha tegevusi”) (Boutte et al., 2010). Siinkohal on tegu küll pigem teadusliku seosega, aga andes õppijatele vabad käed kasutada ka popkultuuri, meediat ja enda huvialasid, muutuvad seosed loomingulisemaks ning seeläbi õppijale tähenduslikumaks. Näite saab tuua ka matemaatikast. Õppides näiteks mõõtühikuid on kultuuritundliku õpetamise rakendamiseks võimalik siduda teemaga erinevates regioonides kasutatavaid mõõtühikuid ning sellest tulenevaid eripärasid.

KULTUURITUNDLIKU TÖÖKAVA NÄIDIS

All on kirjeldatud kultuuritundliku õpetamise põhimõtetest lähtuvalt gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse I kursuse "Ühiskonna areng ja demokraatia" üht osa (5 RÕK teemat).

I kursus „Ühiskonna areng ja demokraatia”: demokraatliku ühiskonna valitsemine ja kodanikuosalus.

Töökava on jaotatud teemapõhiselt ning sõltuvalt teemast ja klassist võib ühe bloki läbimiseks kuluda 2-4 tundi.

Teema	Õpitulemused	Õppemeetodid/ tegevused	Kommentaariid
Riik ja riigivormid	<p>Õpilane kirjeldab demokraatliku valitsemiskorra alduse toimemehhanismi Eestis ja Euroopa Liidus ning valitsemises osalemise võimalusi.</p> <p>Õpilane oskab kirjeldada erinevaid poliitilisi režiime ning neid võrrelda. Õppija on võimeline kriitiliselt analüüsima erinevate valitsemisvormide toimimist ning teab, kus riigis/riikides neid kasutatakse.</p>	<p>Sissejuhatavad tegevused:</p> <ol style="list-style-type: none"> Õppijad kirjutavad endale vihikusse vastused küsimustele: <ul style="list-style-type: none"> Mida tean riikide valitsemisest? Milliste erinevustega olen tuttav? Mida olen kuulnud/lugenud? Milline on EV valitsemisvorm? Mida see endast kujutab? Milles väljendub? Mõelge Põhja-Korea peale. Kuidas võib sealsete elanike elu erineda meist? Miks? <p>Õppijad jagavad oma vastuseid paarilisega, seejärel arutatakse klassiga.</p> <p>Valitsemisvormid/pol. režiimid</p> <ol style="list-style-type: none"> Grupitöö: õpilased on jaotatud loosi teel X gruppi ning igale grupile antakse üks poliitiline režiim. Grupi ülesandeks on koostada antud valitsemisvormi kohta ettekanne, mille käigus kaasõpilastele seda tutvustatakse ja õpetatakse. Õpetaja võiks lasta õpilastel valida, kas ettekandeid tahetakse teha esitlustena, mini-tundidena, posterettekannetena vms. Grupitööde esitlemised. Kui õppijatel on erinevad valitsemisvormid tuttavaks saanud, on oluline neid omavahel võrrelda ning erinevate režiimide plusse ja miinuseid kaardistada. Siinkohal on oluline, et õpetaja jääks võimalikult neutraalseks (eriti, kui klassis on teise kultuuritaustaga õppijaid) ning demokraatia kiitmise asemel suunaks õppijaid kriitiliselt igat režiimi analüüsima. Kaardistus teha ühise aruteluna flip-chartile, mille klassi seinale jätta saab. Õppijad kirjutavad lühiessee riigist, kus esineb 	<p>Vastavalt sellele, millise kultuuri esindajad klassis õpivad, valib õpetaja näiteid ning arutelude suunda.</p>

		nende grupile loositud valitsemisvorm.	
Õigusriik ja võimude lahusus	Õpilane oskab selgitada õigusriigi tähendust ning kirjeldada Eesti Vabariigi struktuuride ülesehitust. Õpilane oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ja teisi õigusakte ning teab, kuidas kaitsta seaduslike vahenditega oma huve ja õigusi. Õpilane oskab suhelda vajaduse korral riigi- ja kohalike asutustega.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Õpetaja räägib õpilastega läbi, mis on õigusriigi tunnused (riigivõimu piirav põhiseaduslik alusdokument, seaduste universaalne kehtimine jne.). 2. Õpetaja valmistab ette paberid EV struktuuride osadega. Õppijate ülesanne on kõigepealt üksinda struktuur paika panna, siis jagada paarilisega ning leida ühine struktuur ning viimaks jagatakse kogu klassiga kokku pandut. Õpetaja esitleb korrektset struktuuri ning selgitab erinevate üksuste ülesandeid ja haldusalasid. 3. Õppijad jaotatakse loosiga viite gruppi ning igale grupile antakse osa EV põhiseadusest (igal grupil I peatükk + II/IV/V/VI/VII) Õppijate ülesanne on grupis endale saadud osa läbi lugeda ning koostada loetu põhjal kokkuvõtlik konspekt. Seejärel jagatakse omavahel konspekte, et kõik grupid saaksid erinevate peatükkidega tutvavaks. 4. Klassiüleselt tehakse kokkuvõtte põhiseadusest: mis on meie õigused/kohustused, mismoodi valitsetakse Eesti Vabariiki. 5. Toimub tunnikontroll põhiseaduse abil. 	
Inimõigused	Õppija on kursis kõigile laienevate inimõigustega. Õpilane oskab märgata inimõiguste rikkumisi ning teab, millised dokumendid inimõigusi reguleerivad ning millised asutused tegelevad inimõiguste järgimise seirega ning konkreetsete inimõiguste kaitsega. Õppija teab mõistete võrdõiguslikku	<p>Sissejuhatus: Mis on inimõigused? Miks need vajalikud on? Kas inimõigused on tagatud kõikjal ühtmoodi?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Õpetaja tutvustab klassile ÜRO inimõiguste deklaratsioon. (https://vm.ee/et/uro-inimoiguste-ulddeklaratsioon) 2. https://www.youtube.com/watch?v=nDglVseTk_uE (TED talk: "Basic human rights") 3. ÜROI on inimõiguste indeks, millega mõõdetakse riikides valitsevat olukorda. Õpetaja näitab lastele https://www.ohchr.org/en/hrbodies/pages/universalhumanrightsindexdatabase.aspx ning võrdleb omavahel riike, mis õppijaid huvitab) Arutletakse nähtud erinevuste üle. 4. Miks on oluline rahvusvaheliselt inimõiguste kaitsega tegeleda? Kuidas seda teha saaks? Video: https://www.youtube.com/watch?v=cgMThsg7g5Y 5. Õppijad jagatakse 3-5 liikmelistesse gruppidesse ning iga grupp valib ühe inimõiguse 	

	<p>s, sotsiaalne kaitse, inimkaubandus ja lapstööjõud tähendust. Õpilane on kursis päevakajaliste ühiskondlik-poliitiliste sündmustega, mõistab tänapäeva ühiskonna probleeme ning pakub võimaluse korral lahendusi.</p>	<p>rikkumise maailmast, mille kaitsega nemad tegeleda tahavad.</p> <p>Infootsingu, mõttevahetuse, arutelude jm järel valmib visioon organisatsioonist (kus asub, millega tegeleb, miks, sihtgrupp jne).</p> <p>6. Oma organisatsioone esitletakse klassikaaslastele lühikõne (<i>pitchimise</i>) teel.</p> <p>7. Kas selliseid organisatsioone juba on? Kuidas neil läheb?</p>	
<p>Poliitilised ideoloogiad</p>	<p>Õpilane teab, millist skaalat kasutatakse erakondade ideoloogiate määramisel. Õpilane iseloomustab poliitilisi ideoloogiaid ja kujundab oma põhjendatud eelistused. Õpilane nimetab Eestis esindatud ideoloogiaid ning on võimeline ära tundma ideoloogilisi sõnumeid. Õpilane teab ja oskab kirjeldada äärmusideoloogiaid.</p>	<p>1. Õpetaja tutvustab poliitilisi ideoloogiaid, kasutades selleks poliitilise kompassi mudelit.</p> <p>2. Õpetaja esitleb õpilastele, millised tuntumad erakonnad eestis tegutsevad (nii parlamendis kui selle väliselt). Kasutades erakondade kodulehekülgi ning materjale (õpetaja otsib need eelnevalt välja) püütakse ühiselt määratleda nende esindatav ideoloogia lähtuvalt poliitilisest spektrist (parem-vasak skaala). Siin ei ole oluline eelistustest rääkida, vaid arutleda selle üle, millised ideoloogiad on esindatud, millised enamlevinud jm. Oluline on ka analüüsivõime arendamine poliittekste lugedes.</p> <p>3. Iga õppija teeb läbi kompassi (tegu on välismaa omaga, et ei lahterdataks õppijat kohe mingi Eesti erakonna valijaks): https://www.politicalcompass.org/test</p> <p>4. Tulemusi õppijad valjuhäälselt ei jaga. Nende ülesanne on tulemuste põhjal kirjutada arutlus oma vihikusse -- milline oli tulemus, miks, millised on minu põhiväärtused ja seisukohad, millest lähtuvalt vastasin jm.</p> <p>5. Sellest analüüsist, Eesti erakondade kirjeldustest ja aruteludest lähtuvalt kirjutavad õppijad lühiessee teemal "millist erakonda valiksin riigikogu valimistel?" Vahet ei ole, keda õppija valib oma essees, oluline on argumentatsioon ja analüüsivõime. Õpetajalt</p>	<p>Lisamaterjal: https://vara.ee/koolikott.ee/node/3444</p> <p>Juhul kui õpetaja ei taha kasutada Eesti erakondade ja ideoloogiaid, võib kasutada ka Ameerika Ühendriikide poliitmaastikku näitena ning selle põhjal tegevused läbi viia.</p> <p>Lisaülesandena võib viia läbi ka dispuudi lähtudes USA jaotusest -- liberaalid, vabariiklased.</p>

		nõuab see tugevat neutraalsust.	
Valimised	Õpilane tunneb Eesti ja Euroopa Parlamendi valimissüsteemi ning mõistab oma põhiseadusliku kohustust valijana. Õpilane on teadlik peamistest valimissüsteemidest, sh e-valimistest.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miks on valimised olulised? Millise valitsemisvormiga riikides viiakse valimisi läbi? Kes valimistel valida saavad (viide põhiseadusele)? RK valimised, KOV valimised, EP valimised. 2. Klass jagatakse neljaks grupiks. Iga grupp koostab oma poliitplatvormi ning sellega sobivad plakatid, lendlehed, reklaamid vm. 3. Klassis korraldatakse lühikesed poliitilised debatilised erakondade vahel. Omavahel debateerivad erakondade esimehed, haridusministri kandidaadid, rahandusministri kandidaadid, siseministri kandidaadid, välisministri kandidaadid. 4. Õpetaja valib igas kategoorias debati võitjad lähtuvalt argumentatsioonist, oma seisukohtade tutvustamisest, üldisest programmist jm. 5. Eesti on ainulaadne riik maailmas, sest oleme ka valimised viinud veebi ja loonud e-valimised. Video: https://www.valimised.ee/et/e-h%C3%A4%C3%A4letamine/e-h%C3%A4%C3%A4letamise-tutvustus E-valimiste head ja vead; miks neid korraldatakse; miks paljud maailma riigid meilt selle kohta õppimas käivad? E-valimiste vähene kasutus teistes riikides. 	

KULTUURITUNDLIK ÕPETAJA

Gay (2010) on kirjeldanud kultuuritundlikku õpetajat järgmiselt: ta kaasab õppeprotsessi õppijate erinevaid perspektiive, kogemusi ja teadmisi ning rikastab seeläbi õpitavaid teemasid. Väärtustab oma õppijate (kultuuri)taustasid; see peegeldub nii õppematerjalides, õpikeskkonna kujunduses kui valitud tööviisides. Kaasab õpilaste perekondi ja kogukondasid kooliellu. Ta näeb õpilast tervikuna ning loob õpetamisel seoseid sotsiaalsete, emotsionaalsete ja poliitiliste aspektide vahel. Kultuuritundlik õpetaja soov on oma tegevusega parandada maailma ja toetada oma vähemusõppijate arengut teadlikuks demokraatliku ühiskonna liikmeks.

Oluline osa kultuuritundlikuks õpetajaks olemisel on eneseanalüüs. See aitab õpetajal olla teadlik enda olemasolevatest eelarvamustest ning nende mõjust oma tööle ja toetab professionaalset arengut tervikuna.

Üks tööriist, mille abil on võimalik oma varjatud eelarvamusi/seoseid tuvastada, on Harvardi ülikooli teadlaste poolt välja töötatud implitsiitsete assotsiatsioonide testide (IAT) kogum: <https://implicit.harvard.edu/implicit/>. Leheküljel saab valida erineval teemal koostatud ingliskeelsete testide vahel. Näiteks on võimalik hinnata oma rassi, islamiusu või nahatooniga seotud eelarvamusi.

Zaretta Hammond (2015) soovib oma raamatus "Culturally Responsive Teaching and the Brain" (63-64) õpetajatel analüüsida end lähtuvalt konfliktsetest õpilastest. Seda eriti juhul, kui ühe konkreetse õppijaga eriti tihti probleeme tekib. Analüüsides antud õpilasega seotud olukordi, on

võimalik tuvastada konfliktide peidetud põhjuseid, milleks võivad paraku olla ka õpetaja enda alateadlikud eelarvamused.

KASUTATUD ALLIKAD

1. Aronson, B., & Laughter, J. (2016). *The Theory and Practice of Culturally Relevant Education*. *Review of Educational Research*, 86(1), 163.
2. Boutte, G., Kelly-Jackson, C. & Johnson, G. L. (2010). *Culturally Relevant Teaching in Science Classrooms: Addressing Academic Achievement, Cultural Competence, and Critical Consciousness*. *International Journal of Multicultural Education*, 12(2).
3. Džalalova, A. (2009). *Õpetajate multikultuurilise kompetentsuse arendamise alused*. Loetud aadressil: https://issuu.com/eduko/docs/opetajate_multikultuurilised_kompetentsused (25.07.2019).
4. *Eesti elukestva õppe strateegia 2020*. (2014). Loetud aadressil: <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf> (20.06.2019).
5. *Eesti ja vene õppekeelegra koolide 15-aastaste õpilaste teadmiste ja oskuste erinevuse põhjuste analüüs*. (2018). Tartu Ülikool. Loetud aadressil: https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/pisa_ev_raport_0507_006.pdf. (20.07.2019).
6. Gay, G. (2010). *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice*. Second Edition. New York: Teachers College Press.
7. Gümnaasiumi riiklik õppekava. (2011). *Riigi Teataja I*. 14.02.2018, 9. Lisa 5: ainevaldkond "sotsiaalne".
8. Hammond, Z. (2015). *Culturally Responsive Teaching and the Brain. Promoting Authentic Engagement and Rigor Among Culturally and Linguistically Diverse Students*. California: Corwin A SAGE Company.
9. Hofstede Insights. (2019). *Country Comparison Tool*. Leitav aadressil: <https://www.hofstede-insights.com/> (16.10.2019).
10. Kidwell, T. (2017). *Understanding Culture - A Literature Review Comparing Three Cultural Pedagogies*. *Indonesia: Register Journal*. 10(2), 221-233.
11. Kidwell, T. & Herrera, L. J. P. (2019). *Culturally Sustaining Pedagogy in Action: Views from Indonesia and the United States*. London: Kappa Delta Pi Record. 55(2), 60-65.
12. Ladson-Billings, G. (1995). *But that's just good teaching! The case for culturally relevant pedagogy*. *Theory into Practice*, 43, 159–165.
13. Lindemann, K. (2016). *PISA 2015 Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused loodusteadustes, funktsionaalses lugemises ja matemaatikas*. 101-102. Loetud aadressil: https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2017/11/PISA-2015_EESTI_ARUANNE_FINAL.pdf (21.06.2019)
14. Soll, M. (Toim). (2008). *Rahvusvahelist kaitset saavate laste hariduse korraldus*. (Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus (MEIS), 11.
15. Wlodkowski, R. J. & Ginsberg, M. B. (1995). *A Framework for Culturally Responsive Teaching*. *Educational Leadership*, 53(1).